

Petar Knežević: „Specijalni rat u Indokini“

Naša vojno-politička publicistika razmatra fenomen specijalnog rata već više od petnaest godina. Za to vreme objavljeni su brojni članci i napisi, izrađeni prilozi za lekcije i udžbenike, što je, svakako, doprinelo potpunijem teorijskom i praktičnom shvatanju i razumevanju ove relativno nove društvene pojave.

U tom smislu objavljivanje Kneževićeve knjige *Specijalni rat u Indokini* predstavlja, bez sumnje, još jedan krupan korak u naporu da se, na primerima dugotrajne strane i sveobuhvatne penetracije na prostorima jugoistočne Azije, šire i svestranije, analizira i uopšti primena doktrine i strategije specijalnog rata. Ovo, utoliko više, što je ta doktrina i strategija na ovim prostorima najpotpunije i došla do izražaja.

Aktuelnu dimenziju ovoj studiji daje upravo činjenica da se i posle završetka američkog rata u Indokini sve masovnije primenjuju razni oblici, vidovi i metode specijalnog rata u mnogim područjima sveta. Zbog toga ova knjiga predstavlja značajan poduhvat, jer mada je u knjizi reč o Indokini, primeri koji se u njoj navode mogu se koristiti kao univerzalno iskustvo. Otuda će studija Petra Kneževića dobro doći svim subjektima naše društvene samozaštite, koje itekako zanimaju svi aspekti specijalnog rata i sve mogućnosti njegovog paralisanja.

Knjiga je logično komponovana. Uz uvod sadrži četiri dela.

U prvom delu govori se o mestu i ulozi specijalnog rata u globalnoj strategiji SAD, o kojoj autor kaže: »Globalna strategija SAD je svojevrsna sinteza strategije i politike ili, još tačnije, vojne i državne politike, u celini.« Čitalac se postupno uvodi u suštinu globalne strategije SAD, čiji se početak vezuje za period posle zavr-

šetka drugog svetskog rata kada SAD i teorijski napuštaju politiku izolacionizma. Na ovom mestu objašnjeni su pojam, suština i značaj strategije posrednog nastupanja (*»Indirect approach strategy«*) kao nauke (veštine) vođenja specijalnog rata. Strategija posrednog nastupanja je »deo ili formula savremene globalne strategije SAD«. Kao što je *teorija eskalacije* na Zapadu stekla veliki ugled, tako će i *»indirektna strategija«* postati aktuelna naročito šezdesetih godina za realizaciju pojedinačnih ciljeva (*»one by one«*) u zemljama trećeg sveta«.

U ovom dēlu autor raspravlja o pojmu i suštini specijalnog rata, — ističe njegovu podelu na vidove (nekonvencionalna, protiveriljska i psihološko-propagandna dejstva), kao i podelu snaga za vođenje specijalnog rata. U tom kontekstu čini nam se da je definisanje pojma specijalnog rata i njegova podela, prema redu stvari, moglo da dođe pre razmatranja pojma, sadržine i značaja strategije posrednog nastupanja. Tako bi čitalac tu strategiju lakše shvatio kao nauku (veštinu) vođenja specijalnog rata. Jer i autor definiše specijalni rat kao »sredstvo agresivne imperijalističke i hegemonističke politike i ratne doktrine«, tj. kao »sredstvo, oblik, metod i sadržaj agresije u savremenim uslovima«. Pri tom je vredno istaći da se autor u analizi sadržaja specijalnog rata suprotstavlja onim teoretičarima »koji bi želeli da dokažu kako specijalni rat nije rat«.

U zaključnom razmatranju ovog dēla ističe se da je odlučivanje o »specijalnom« kao i svakoj drugoj vrsti rata stvar najviše politike, tj. da spada u nadležnost najviših državnih organa. Ovo naglašavamo, jer se često čuje — a najčešće to se namerno i lansira, da je neku akciju iz arsenala specijalnog rata izvela obaveštajna služba bez znanja vlade. Iz ovoga proizilazi da je za agresivne poteze kriva obaveštajna služba, a vlada »ne zna« šta će sa »neposlušnim« šefovima obaveštajne službe koji »rade na svoju ruku«!

Objekti napada specijalnog rata, odnosno primene strategije posrednog nastupanja u prvom redu su nesvrstane zemlje i uopšte one zemlje koje se bore za ravnopravne međunarodne odnose i za samostalni i slobodni unutrašnji društveno-politički razvoj. Tako je samo u toku 1975. godine bilo »12 pokušaja ili izvedenih pučeva, svi sa reakcionarnih pozicija«. S tim što su za objekte prevrata birane one zemlje preko kojih se nameravaju zadavati udarci nesvrstanosti, naročito u regionima od posebnog strategijskog interesa nekih velikih sila.

Drugi deo knjige, pod naslovom »Međunarodni položaj Indokine«, ima tri poglavlja. U trećem, svakako najznačajnijem dēlu

knjige, drug Knežević analizira specifičnosti specijalnog rata kroz poglavlje o njegovoj primeni u Vijetnamu, Laosu, Kambodži i Tajlandu.

Poglavlje o Vijetnamu iz razumljivih razloga je po obimu veće od ostala tri zajedno. U tom poglavlju nalazimo sve odlike ove studije, od pokušaja periodizacije i karakteristika svakog perioda, do analize pojedinih oblika specijalnog rata koji su se primenjivali na celokupnom prostoru Indokine. U prvoj fazi specijalnog rata u Vijetnamu (1954—1964) autor navodi brojne oblike, kao što su: raznovrsne subverzivne aktivnosti, sabotaze, terorizam, pripremanje i sprečavanje izvođenja državnog udara, penetracija obaveštajne službe u sve strukture društva (posebno u vojsku i policiju) i, naravno, jačanje divizija KoV i specijalnih snaga za borbu protiv ustanika. U drugoj fazi (1964—1969) ističe se donošenje plana tajnih operacija, da bi se težište dejstava polako prenosilo od subverzija na čisto vojne operacije. Pojačavaju se vazdušni napadi na Severni Vijetnam, od kojih su Amerikanci očekivali slabljenje gerilske aktivnosti i povoljniju situaciju za sebe. Pored pomoći sajgonskom režimu u opremi i naoružanju, istražuju raspoloženja stanovništva i primene tzv. »pacifikacije« (Project »Agile«) — tu je i aktivnost obaveštajne službe; diverzantska, sabotažna i teroristička dejstva; propagandno-psihološke i diplomatske aktivnosti, vojni pritisci i akcije itd.

Objašnjavajući treću fazu (1969—1975), autor, između ostalog, kaže: »SAD su se svom snagom okomile na vijetnamska, laoska i kambodžiska sela, pirinčana polja, civilno stanovništvo — žene, decu, starce. Niko nije pošteđen. Upotrebljavani su gasovi za 'privremeno sakaćenje svega što hoda i živi'.«

Značajno poglavlje ovog, trećeg dela, čini Rezime u kome nas autor iscrpno obaveštava o svim vidovima i oblicima ispoljavanja specijalnog rata. Iako se oblici i metode specijalnog rata, primenjeni u Vijetnamu i Indokini, neće ponoviti u istom izdanju, upoznavanje sa njima uz kritičku analizu ima izuzetnu praktičnu vrednost.

U poglavlju »Specijalni rat SAD u Laosu« posebnu zanimljivost predstavlja »tajna armija« sastavljena od pripadnika plemena Meo. Nema nikakve sumnje da su antagonizmi između ovih plemena i Laošana postojali i pre nego što su se Amerikanci umešali. No, ti su ljudi vekovima tamo živeli u antagonističkoj atmosferi. Dolazak velike sile sa imperijalističkim pretenzijama ponovo je povampirio te antagonizme, zaoštrio ih do belog usijanja, a sve u nameri da ih pretvori u svoje oruđe. To je i suština specijalnog rata, odnosno jedan od postulata strategije posrednog nastupanja uopšte, pa i u ovoj ze-

mlji. »Tajna armija«, koju je organizovala CIA, bila je glavno sredstvo ove strategije i najveći domet koji je uopšte negde postignut.

Ako je Laos karakterističan po »tajnoj armiji«, specijalni rat u Kambodži je karakterističan, pored ostalog, po vrlo originalnoj manipulaciji emigracijom. Za vreme izvođenja državnog udara Lon Nol i njegovi strani pokrovitelji uglavnom su se i oslonili na prethodno lukavo amnestirane emigrante. Ovo je svakako primer koji iznova pokazuje da se sa klasnim neprijateljem valja radikalno razračunavati.

Dok se u slučaju Vijetnama možda može sporiti oko periodizacije rata, a posebno oko klasifikacije u smislu koliko je on i od kada lokalni a koliko specijalni, a u slučaju Kambodže nema dvoumljenja: ona je gotovo školski primer najkompleksnije primene doktrine i strategije specijalnog rata. U Kambodži su primenjeni svi oblici iz bogatog arsenala ove vrste rata. Zbog poučnih detalja, igra strane sile preko Lon Nola zaslužuje posebnu pažnju, naročito s gledišta njegove pripreme za preuzimanje vlasti. U tome smislu boravak Lon Nola u Francuskoj predstavljao je njegovo školovanje za izvršenje državnog udara, s tim što je na povratku u Kambodžu još na kratko navratio i u Grčku da se tu, na primeru grčke vojne hunte, pouči načinu protivustavnog preuzimanja vlasti.

Poznato je da prvi pokušaj Lon Nola nije uspeo odmah, pa su mu u pomoć upućene sajgonske trupe, odnosno delovi američke ratne mornarice. Ovo upućuje na zaključak da između upotrebe delova operativne armije agresora, u formi demonstracije sile u specijalnom ratu i njihove stvarne upotrebe u oružanoj agresiji, postoji samo jedan korak. Kada se taj korak učini, specijalni rat prerasta u oružanu agresiju. Upravo je takav slučaj u Kambodži. Na tome se i zasniva tvrdnja: primena specijalnog rata nosi u sebi opasnosti nekontrolisanog prerastanja u agresiju širih razmera koja pretilo miru u svetu.

U poglavlju o specijalnom ratu u Tajlandu, pored ostalog, reč je i o projektu »Edžil« kome je bio cilj da naučno fundira najoptimalnije pravce za mešanje u unutrašnje prilike ove zemlje. Cilj je bio da se u njoj obezbede američke baze, iz kojih su Amerikanci vodili specijalni rat protiv ostalih zemalja Indokine.

Četvrti i poslednji deo ove značajne knjige govori o nekim iskustvima iz specijalnog rata SAD u Indokini. Sumirajući ta iskustva, autor na jednom mestu kaže: »U ratu za nacionalno oslobođenje ili za nacionalnu odbranu, što je potvrdio i vijetnamski, borba protiv agresora ne vodi se samo u vidu nasilja (oružane borbe), već u svim oblicima ljudske akcije, u prvom redu političke«. A to znači da merama odbrambenih napora društva koje je napadnuto kroz oblike i

metode specijalnog rata mora da bude zahvaćena svaka njegova aktivnost, sve njegove organizovane snage, odnosno svi relevantni faktori efikasne odbrane od specijalnog rata.

Vredan je pažnje i napor autora da u prilogima dâ najvažnije podatke, izjave poznatih državnika i izvode iz značajnih dokumenata vezanih za materiju koju obrađuje, kako bi nam olakšao razumevanje, inače veoma opsežne i značajne problematike koju izlaže u svojoj studiji. Tu je i pomoćna aparatura (značenje skraćenica, mali leksikon, identifikacioni podaci o važnim ličnostima i literatura) koja čitaocu olakšava napore ako želi da problematiku specijalnog rata detaljnije izučava.

Iako su na indokineskom prostoru preko 20 godina bujali i razvijali se brojni oblici i metode specijalnog rata koji su vodile SAD, ostaje činjenica da su one taj rat izgubile. Morale su otići otuda, a da ni jedan od ciljeva koji je tom vrstom rata trebalo dostići nije realizovan.

Nakon završetka rata u Indokini i u SAD izvršene su raznovrsne analize uzroka zbog kojih sve njegove metode, primenjivane kroz duži vremenski period, nisu dale rezultate. Osnovno i zajedničko u tim analizama jeste nedostatak zaključka da je primena specijalnog rata ne samo opasna za narode protiv kojih se vodi nego i za stranu silu koja se njime služi.

Raznovrsne subverzivne aktivnosti, primenjivane prema raznim suverenim zemljama i narodima posle ovog rata u Indokini (Čile, Angola, Kambodža i dr.), pokazuju da se specijalni rat i njegova strategija posrednog nastupanja i dalje usavršavaju i primenjuju, reklo bi se, sve masovnije u meri u kojoj postaje očiglednija nemogućnost upotrebe neke druge vrste rata kao produženja politike velikih sila u savremenim uslovima.

Narodi Indokine u borbi protiv specijalnog rata podneli su velike žrtve, ali su na kraju ipak trijumfovali. Vrednost njihovih iskustava bez sumnje ima internacionalni značaj, naročito s toga što je specijalni rat međunarodna pojava čije oblike i metode velike sile sve češće koriste.

U naporima koje čini naša samoupravna socijalistička zajednica na razvijanju i jačanju odbrambeno-zaštitnog mehanizma, pored vlastitih iskustava posebno onih iz NOB-e, značajno mesto treba dati i iskustvima drugih naroda, oslobodilačkih i revolucionarnih pokreta u njihovoj borbi i protiv specijalnog rata. U tome smislu knjiga druga Kneževića zaslužuje svaku preporuku.

Radosav Ilić